

neam zmožna, o policijskih prestopkih prevzeti opravilstvo zatožbe, in da bi to opravilo občinam tudi ne nakladalo zdatnih stroškov.

Tako-le se je glasil gosp. Schneidov govor v drugem oddelku:

„Gospoda poročevalca (dr. Koppa) skrbi tudi to, da bi imele občine mnogo več dela in stroškov, ako se izročé opravila dravnega pravdnika občinskim predstojnikom.

Kar se tiče dela, smem naravnost reči, da jih ne bode stalo več dela, kakor poprek rečeno, kakega pol dneva v tednu, kar gosp. poročevalec sam priznava.

Gospôda moja! Ko bi morali opravilniki občine pri vseh obravnava h osebno navzoči biti, delilo bi se to opravilo med županom, med njegovim namestnikom in drugim občinskim svetovalcem, tedaj bila bi primeroma vsaka oseba občinskega predstojništva v teku 3 tednov le en dopoldan na delo navezana. K večemu en dopoldan, pravim, kajti iz lastne skušnje vemo, da večina obravnava zadeva le privatne tožbe. Po takem gotovo ne bi bila občina z delom preobložena.

A še to delo občine se izdatno zmanjša, če se večsih poslužimo pravic, ki nam jih daje §. 457., da se smejo pismeni predlogi staviti.

Kar se pa stroškov tiče, ne bodo nikdar veliki za občino, in ko bi imela ona sploh uže kake stroške, bili bi ti zelo majhni, k večemu za mesečne izkazke in za predložena poročila.

Prositi moram pa tu visoko zbornico, naj pomisli, da ta majhni trud in ti neizdatni stroški zadenejo le tiste občine, v katerih ima okrajna sodnija svoj sedež. Taka občina, v kateri ima cesarska sodnija svoj sedež, je pa glavni kraj v okraji, in take občine imajo od tega mnogo dobička. Tako pred vsem imajo prebivalci občine v kraji, kjer stanujejo, sodnijo, ko drugi prebivalci okraja mnogo časa in denarja potratijo, kadar se morajo poslužiti sodnijske pomoči. Dalje ima taka občina še druge dobičke od tega, da daje stanovanje v najem in povikša najemščino, da je cena hiš mnogo večja pa tudi bivanje uradnikov jim nese mnogo dobička.

Prav je tedaj, da občina, katera vse te dobičke vživa, ima te majhne stroške, katere bi rade vse občine nosile, ko bi imele v svoji sredi sodnijo.

Kar se tiče ugovora gosp. poročevalca, da si občinski predstojnik navalí s tem, da prevzame opravila državnega pravdnika, sovraštvo, moram ga zavriniti, da v večino tožeb, ki se vršé pred sodnijo, niso zapleteni prebivalci njegove občine, ampak prebivalci okraja; tedaj drugih in oddaljenih občin, s katerimi, če mi je dovoljeno ponoviti besede gosp. poročevalca, ne stoji občinski predstojnik, ki izvršuje svoj zaatožni posel, v nobeni dotiki, ne kot sosed, ne kot prijatelj, ne kot kupec.

Še eno misel, katera celó predaleč sega v sicer jako spretnem dokazovanji gosp. poročevalca, moram odbiti.

On namreč dvomi in zanikava, da so župani za ta posel zmožni.

Gospôda! Za take redke slučaje, v katerih ne zadostuje duševna zmožnost županova v sodnijskem okraji, pomaga nam 3. odstavek §. 488.

V tem slučaju gre za županstva mest, trgov in vsečih krajev, ki so središče sodnijskega okraja; tu gre za občine, v katerih se že bolj natančno uraduje, — za občinske zastope, v katerih sedé tudi uradniki, advokatje in notarji, — za kraje, v katerih je občinski zastop vsaki dan v neposredni zvezi z državno gospodarsko, — za okraje, v katerih občinski predstojnik več-

krat razsojuje in odločuje, bodi si gledé občinskega reda, bodi si gledé policije, bodi si gledé osebnega varstva, cest itd., v katerih večkrat občinski predstojnik kot predsednik kazenskega urada zaslišuje in odločuje.

Gospôda! Ali si z ozirom na vse to moremo misliti, da je v taci h krajih župan ali da sta oba občinska svetovalca nesposobna opravljati zatožno službo? So li manj zmožni v letu 1880. kakor so bili zmožni leta 1850., ko so uže opravljali to službo, in se ni toliko storilo za ljudsko omiko, kakor se je storilo v preteku zadnjih 30 let?

Če kaj tacega mislimo, ali ne izrečemo s tem, da je vse naše šolstvo bilo za nič in vsa uprava občin malo prida!

Gospôda moja! To vprašanje je strankarsko. To vprašanje je obrneno proti institutu, katerega celó več ne zagovarjajo njegovi vstvaritelji proti institutu, katerega ni vstvarila postava.

Če odpravimo državne pravdnike, gotovo zagadel ne bo trpelo pravosodje, pa tudi ne bo od manjšine odborove predlagane modifikacije načela zatožbene pravde oškodovalo.

Iz teh vzrokov, in zarad tega, da se izognemo velikim in nepotrebnim stroškom, prosim sl. zbornico, naj sprejme predlog manjšine. (Dobro, dobro!)

Interpelacija našega poslanca princa Windischgrätza

v zbornici poslancev 22. januarija

o nadlogah delavcev v idrijskem rudniku.

Ta interpelacija, stavljena do c. kr. ministra poljedelstva, pod katerim stoji rudnik idrijski, in podpisana od vseh naših poslancev in še mnogih družih, glasila se je tako-le:

„Pri c. k. rudniku v Idriji dela 600 do 700 večidel oženjenih delavcev deloma v jamah, deloma pri pečéh. Ti rudarji, katerih delo ne tirja le silnega telesnega napejanja, ampak je zarad soparice živega srebra tudi zdravju na vso moč škodljivo, so se prejšnja stoletja iz omenjenih vzrokov večidel za trdno sprejemali v službo in so dobivali v starosti, ali če so onemogli, nekoliko, če tudi le pičlo pokojnino. Delavci so si zaslužili po 50 do 70 krajcarjev na dan in so smeli svojo ne ravno številno govejo živino pasti po razprostrtih cesarskih gozdih, katero pravico so jim bili podelili prejšnji vladarji v svoji modri in previdni skrbi za delavce, ter jim dali priliko, da so mogli krave rediti in mleko vživati, kar škodljivi vpliv živega srebra, kakor je znano, močno zadržuje.

To pašno pravico so brez ugovora vživali od leta 1544. do 1871.

Še le sedanje vodstvo ni le dnine od leta do leta zmanjševalo, tako da si zdaj delavec zasluži le še 25 do 40 krajc., odraščeni čez 20 let stari rudarski sinovi pa komaj po 15 krajc. na dan, ampak jim je vzelo tudi pravico pasti.

Prošenj rudarjev, da bi se jim ta pravica pustila še naprej, c. kr. ministerstvo poljedelstva ni uslišalo, pač pa jim je v svojih odlokih od 21. avgusta 1874. in 7. junija 1875. leta obljubilo, „da se bode njih zdravstvenim zadevam drugače pomagalo in kakor hitro mogoče rešilo tudi vprašanje o zbojššanji za služka“.

Pa dozda se ni zgodilo ne to, ne uno. Zdravstvene razmere so marveč tako slabe, da je zmerom po 30 do 50 delavcev, tedaj 5 do 8 odstotkov bolnih, plače pa so tako pičle, da rudarjem po sklepu mesečnega računa in po odbitih stroških za žito,

katero dobivajo v cesarskih magazinih po trdni (limito) ceni, včasih komaj še pol krajcarja ostane kot zaslužek celega meseca, ali pa da ostanejo celó cesarskemu eraru še kaj na dolgu.

Tudi delavcem na „geding“ v jami se je zaslužek skoro za polovico znižal. Ako pa rudarji prosijo poboljška, jim c. k. rudarsko vodstvo žuga s tem, da bode tuje delavce najelo, domačim pa delo vzelo. Res je c. kr. rudarsko vodstvo operkarje in zidarje iz Italije naročilo ter jim plačuje po 1 gold. 50 kr. na dan še celó zdaj po zimi, ko imajo boje težko primerne in tolike plače vrednega dela.

Vsled težkega in zdravju škodljivega dela in vsled pomanjkanja zadostnega živeža delalci vedno belebajo in 1874. l. je bila vsled lakote med njimi nastala celó vročinska bolezen; sploh so delavske družine že tako oslabene, da pri nabiranju vojaških novincev v zadnjih letih nobeden izmed njih ni bil potrjen k vojakom.

Ker tako brezobzirno ravnanje nasprotuje človeškemu čutilom, in zlasti ker tudi silno škoduje časti in veljavi državnici, ako c. kr. uradi c. kr. rudnikih tako ravna, podpisani prevzvišenega gospoda c. k. ministra poljedelstva vprašajo:

1. Mu je li žalostni stan delavcev v idrijskem rudniku in njih zatiranje in brezobzirno izžemanje po c. k. rudarskem vodstvu idrijskem znano?
2. Misli li kakor hitro mogoče to odpraviti in delavcem pomoči, da bodo mogli vsaj po človeški živeti?*

Naši dopisi.

V Gorici 25. jan. — Led na Soči — po mestih čez in čez!! To je redka prikazen pri nas. In prinesel nam je ta dar tisti god, o katerem laški pregovor pravi: „San Bastian puárta la viola in man“. (Sv. Boštjan nosi vijolico v roki). Res, sred preteklega tedna smo imeli poštenih 9 stopinj mraza, kar je za Gorico — Nizzo celó nenavadno. Zapisano naj ostane to v „Noviški“ kroniki — ne za sedanje naše ljudi, ki so letošnjo zimo sami doživeli in občutili, ampak za potomce, kakor so tudi naši stari nam zapustili zročilo, da so nekdanj „cele lodrice vina po ledu čez Sočo vozili“. Razložek bi bil tedaj ta, da led in lodrice tudi mi imamo, vina v lodricah pa ne. Pa kaj vina! bati se je, da tudi vode ne bomo imeli. Na Krasu že davno pomanjkanje vode trpé in če ne bode suše konec, usahnejo tudi po drugih krajih studenci; zakaj, ne le, da nismo že več mesecev pravega dežja imeli, je nebó — z redkimi izjemami — skoz in skoz jasno in obzor krasno čist brez kake megle; in to je skoraj še večje čudo po zimi, ko mraz. — Dne 19. t. m. je sklical deželni glavar, viter dr. Pajer, zbor vsakošnih veljakov v posvet, kako bi bilo pomagati našim revežem po deželi. Izvoljen je v ta namen poseben odbor izmed odličnikov; ud tega odbora je tudi dr. Tonkli. Ta odbor bo nabiral pomočkov za stradajoče. — Nehal je z novim letom izhajati „Gospodarski list“, zato neki, ker ima c. k. kmetijska družba premalo plačujočih slovenskih udov. *) Priobčevala bo menda kmet. družba svoja naznanila in vesti po „Soči“ — Ustanavlja se zdaj tukaj „veteransko društvo“ po prizadevanji g. majorja v pok. viteza K. Catinelli-a. Pravila so že potrjena in prav primerna. — Tudi neko drugo društvo

*) Gospod profesor Povše, ki je največ člankov pisal „Gosp. Listu“, je obljubil bogatiti naš list s svojimi cenjenimi gospodarskimi spisi.

se že nekaj dni spet giblje: vstala je od mrtvih „ginnastica“ z imenom „društvo za muziko, dramatiko in telovadstvo“ — kar je prav za prav že popred bilo. — Jako všeč so bile mnogim gospodom pri nas — in gotovo tudi drugod — besede, ki ste jih „Novice“ v zadnjem (3.) listu na strani 22. spregovorile o množenju slovenskih listov, sosebno šolskih: „... Ni li drugi drugemu na poti? — Dandanes res živimo v „papirnatem stoletju“, kajti časnikov vsake vrste je kakor listja in trave, tako, da jo je prav dobro zadel uni kmetovalec, ki je rekel: „Davkov in časnikov je vsako leto več.“ — Vsi hočejo biti zidarji! Kdo bo pa malto nosil? Nekdanj je hotel vsak „rodoljub“ da le je znal držati pero, biti časniški dopisnik, potem slovníčar ali pesnik, pozneje politikar, zdaj pa — časnikar!

Iz Pazina 21. jan. — Velečastiti gosp. dr. L. Gregorec, urednik „Slov. Gosp.“ v Mariboru, je nabral in odboru za stradajoče v srednji Istri poslal 134 gold. 35 kr., za koji lepi dar se v imenu imenovanega odbora vsem dariteljem in veleučnemu gosp. doktorju najtoplejše zahvaluje J. Berbuč, tajnik odbora.

Iz Košane na Notranjskem 22. pros. J. — Milo nam je bilo slišati, kaka revščina z gladom tare naše sobrate v Istri. A Bogu bodi potoženo, ne trpi samo Istra, — tudi pri nas v košanski in vremski fari se nabaja enaka osoda. Ubogi ljudje nimajo potrebnega živeža, ne semena, da bi si mogli spomladi svoje polje obsejati, s čem pa še davke plačati! Poleg slabe letine imeli smo tudi zaprtijo zaradi goveje kuge in vse ž njo sklenjene nadloge. Pri nas ni nobenega zaslužka in glavni pridelek pri nas je edino le sadje. Žitni pridelki še v dobrih letinah komaj za četrto leta zadostujejo. Nad vsem tem je lansko leto tudi nesreča ognja zadela tri kraje: Vreme, Neverke in naposled na sv. Štefana dan tudi Ostrožno Brdo. Bog daj, da bi poziv sl. deželnega predsedstva našel odmev v usmiljenih srcih naših deželanov in da bi nam Notranjecem na pomoč prihiteli, kakor so prihiteli našim sobratom v Istri! Od častitih naših poslancev pa pričakujemo, da nam bodo naklonili vsaj toliko pomoči, da glada ne poginemo.

Iz ilirske Bistrice. (Vabilo k veliki besedi) v spomin Valentina Vodnika 2. svečana s sledečim programom: 1. „Pri zibelki“ (Mašek). 2. Deklamacija (Toman). 3. „Večerna“ (Härtel). 4. Govor. 5. „Zvonovi“. 6. „Gluh mora biti“ — burka v enem dejanji. 7. „Tiha noč“. 8. Loterija. 9. Ples. — Začetek ob 7. uri zvečer. Vstopnina za posameznike 1 gold., za družine 2 gold. Ker je čisti dohodek te veselice namenjen v podporo stradajočim Istranom, nadjamo se obilo vdeležbe od blizo in daleč, h kateri najuljudneje vabi odbor.

Iz Št. Vida na Dolenjskem. — Umrli je 23. t. m. popotnikom po dolenjski cesti dobro znani, pa tudi od zadnjih volitev v deželni zbor drugod po slovenskem svetu sloveči poštar in krčmar Janez Čož pri sv. Roku, star 76 let. Ko mu je, kakor smo v obravnavah zborovih čuli, pred volitvijo zažugal okrajni glavar, da zgubi pošto, ako ne voli v vladnem smislu, odgovoril je vrli možak brez strahu: „ako mi precej odvezmete pošto, jaz ne zatajim svoje narodnosti.“ Volil je v narodnem smislu, kakor vselej, pa res je tudi zgubil pošto, kakor mu je bilo zažugano, ako ravno je imel pisarno v najlepšem redu in je bil zarad tega večkrat pohvaljen od poštnih nadzornikov. — Umrla je bila Čožu lani 23. januarija blaga žena, postrežljiva in prijazna zlasti potujočim dijakom; in čudno naključje! — letos ravno tisti dan je šel za njo zvesti mož. Naj v miru počiva poštenjak! Ker je bil tudi mnogoleten naročnik in marljiv bralec „Novic“, naj mu bo tu postavljen skromen spominek! — Za stradajoče Istrijane se je tu pri nas